

Περιεχόμενα

Οι συγγραφείς του τόμου	9
Πρόλογος	11
ΣΟΝΙΑ ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΡΙΔΑΚΗ-ΚΑΣΣΩΤΑΚΗ & ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	
Κατανόηση των συναισθημάτων: τα οικογενειακά πλαίσια μέσα στα οποία τα παιδιά μαθαίνουν για τον νου	13
NORMAN H. FREEMAN	
Οι νοητικές αναπαραστάσεις των μαθητών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για την παραγωγή, διάδοση και αντίληψη του ήχου	37
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΖΕΛΕΠΗΣ	
Η αντίληψη (κατανόηση) του χρόνου στις γλωσσικές και ιχνογραφικές μεταφορές των εφήβων	55
ΜΑΡΙΟΣ ΠΟΥΡΚΟΣ & ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΝΤΟΠΟΔΗΣ	
Χωρική δόμηση και γραφική ικανότητα παιδιών προσχολικής ηλικίας	79
ΛΟΥΚΙΑ ΜΠΕΖΕ & ΓΑΛΗΝΗ ΡΕΚΑΛΙΔΟΥ	
Ανάπτυξη περιεχομένου και θεματικής συνέχειας στα γραπτά κείμενα μαθητών δημοτικού	101
ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΗΜΑΚΟΣ & ΒΑΣΙΛΙΚΗ Α. ΡΕΣΒΑΝΗ	
Χρονική διαδοχή-διάταξη και αναπαραγωγή ρυθμικών δομών: μορφές συγκρότησης και σχέσεις μεταξύ τους σε παιδιά προσχολικής ηλικίας	113
ΛΟΥΚΙΑ ΜΠΕΖΕ & ΓΑΛΗΝΗ ΡΕΚΑΛΙΔΟΥ	
Σκέψη, ανάπτυξη, μάθηση και διδασκαλία στις γνωστικές θεωρίες μάθησης	131
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΣΕΤΑΣ & ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	
«Αναπτυξιακή δυσλεξία» ή «αναπτυξιακές δυσλεξίες»: εγχείρημα ερμηνείας της πολλαπλής φύσης της διαταραχής	149
ANNA ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ	
Το θεατρικό παιχνίδι ως μέσο ενίσχυσης της γνωστικής ανάπτυξης στα παιδιά της προσχολικής και της πρωτοσχολικής ηλικίας	167
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΤΣΙΑΡΑΣ	
Διερεύνηση αντιλήψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τις διαταραχές επικοινωνίας	189
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ	
Υπολογιστές και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη παιδιού προσχολικής ηλικίας	227
ΤΟΥΛΑ ΜΑΝΤΖΙΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ & ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	

Οι γνώσεις των μαθητών πάνω σε θέματα τοπικής Ιστορίας, μέσα από τη ματιά των δασκάλων: η περίπτωση του νομού Πιερίας	241
ΝΙΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΝΑΧΟΠΟΥΛΟΣ & ΓΙΩΤΑ ΞΑΝΘΑΚΟΥ	
Η καλλιέργεια της συναισθηματικής αγωγής στο νηπιαγωγείο: η συμβολή της εποικοδομητικής θεωρίας στον σχεδιασμό προγραμμάτων μουσειοπαιδαγωγικής	263
ΝΙΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗΣ, ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΣΟΛΑΣ & ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ	
Η γνώση των ευρωπαϊκών αξιών: η περίπτωση των μαθημάτων των κοινωνικών σπουδών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση	289
ΕΛΕΝΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΜΑΙΡΗ ΒΟΥΚΑΝΟΥ	
Γνώσεις των μαθητών λυκείου για τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την αιφόρο ανάπτυξη: μελέτη περίπτωσης στην πόλη της Ρόδου	321
ΠΕΡΣΑ ΦΩΚΙΑΛΗ & ΛΟΥΚΑΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ	
Γνώσεις των κατοίκων της Ικαρίας σχετικά με τη χρήση της αιολικής ενέργειας	345
ΓΙΩΤΑ ΞΑΝΘΑΚΟΥ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΑΤΟΣ & ΜΑΡΙΑ ΚΑΪΛΑ	
Διερεύνηση γνώσεων και στάσεων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ζακύνθου για το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου: μελέτη περίπτωσης	373
ΑΝΝΑ ΛΙΒΕΡΗ, ΜΑΡΙΑ ΚΑΪΛΑ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΚΟΣΙΔΗΣ & ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΚΟΡΔΟΥΛΗΣ	
Δημιουργικότητα και δίλημμα στην εκπαίδευση για το περιβάλλον: γνώσεις και στάσεις φοιτητών και μαθητών της Ρόδου σχετικά με τα θέματα επεξεργασίας λυμάτων και κομποστοποίησης	391
ΓΙΩΤΑ ΞΑΝΘΑΚΟΥ & ΝΕΖΑΜ ΤΖΑΜΠΕΡΗΣ	
Αξιοποίηση των διαφόρων μεθόδων-τεχνικών περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της μεθόδου project	417
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΜΑΡΚΑΚΗΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ & ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΤΖΑΝΟΣ	
Ο εμπλουτισμός των γνώσεων των μαθητών λυκείου μέσω προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	435
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	
Διερεύνηση περιβαλλοντικών γνώσεων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ρόδου	459
ΝΕΖΑΜ ΤΖΑΜΠΕΡΗΣ & ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	
Περίληψεις • Summaries	491
Βιογραφικά επιμελητών έκδοσης	517

Πρόλογος

Το βιβλίο αυτό ασχολείται με την επεξεργασία άρθρων, στην επιλογή των οποίων συγκροτείται και αρθρώνεται, άμεσα η έμμεσα, ο τομέας του «γιγνώσκειν». Οι γνωστικές επιστήμες, οι οποίες αγγίζουν διεπιστημονικά συγχρόνως την ψυχολογία, τη φιλοσοφία, τις επιστήμες της αγωγής, την ανθρωπολογία, τη βιολογία, ανάμεσα σε άλλους επιστημονικούς κλάδους, επιχειρούν να ανασύρουν και να αποσαφηνίσουν τις αρχές που ρυθμίζουν τις διεργασίες της σκέψης. Τις τελευταίες δεκαετίες μάλιστα οι ερευνητές ανανεώνουν διαρκώς, ως νευραλγικό μέσο αλλά και στόχο, τις τροπικότητες μέσα από τις οποίες αποπειρώνται να συλλάβουν τη λειτουργία του ανθρώπινου νου.

Η πολυπρισματικότητα του ίδιου του πεδίου αφενός και οι τεχνικές προσέγγισης αφετέρου, που ευνοούν προφανώς την ανάπτυξη διεπιστημονικών διακλαδώσεων και καταγραφών, φαίνεται να περιχαράκωνουν έναν χώρο διαρκούς πειραματισμού και διερεύνησης, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο/επίπεδο εφαρμογής, που αφορούν την αντίληψη, τη μνήμη, τη νοημοσύνη, τη γλώσσα, την επεξεργασία της πληροφορίας, την αναπαράσταση, την αντίληψη του χρόνου, τη χωρική δόμηση κ.ά. Διαγωνοθετείται επιπλέον μια προσέγγιση ευρύτητας ως προς τους φορείς, τους δέκτες και τις σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα σε γνώσεις και σε σχήματα που τίθενται σε λειτουργία, στο μέτρο στο οποίο ξεδιπλώνεται ένας ορίζοντας νοητικών δραστηριοτήτων και αναπαραστάσεων τόσο σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, όσο και σε εφήβους, φοιτητές αλλά και ενηλίκους.

Ο καμβάς που υφαίνεται στο παρόν πόνημα στοιχειοθετεί όντως μια ευρύτητα όσον αφορά τις διεργασίες της σκέψης σε διαφορετικές θεματικές, σε διαφορετικούς χώρους εντοπισμού, σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, αλλά και σε διαφορετικές μεθοδολογικές προ-

σεγγίσεις. Η εστίαση εντούτοις, καθώς και η «εντοπιότητα», τρόπων τινά, των άρθρων που φιλοξενεί ο προκείμενος τόμος περιορίζονται και αναμοχλεύουν δύο κατευθύνσεις διερεύνησης και εφαρμογής των γνώσεων: την εκπαίδευση και τις νοητικές αναπαραστάσεις, από τη μια, και την εκπαίδευση σε σχέση με το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, από την άλλη.

Εάν «αυτό που χαρακτηρίζει την εποχή μας», όπως εύστοχα ισχυρίζεται ο Αϊνστάιν, «είναι η τελειοποίηση των μέσων και η σύγχυση των στόχων και των αρχών», ευελπιστούμε πως μέσα απ' αυτά τα κείμενα και τη μοναδική ματιά των επιμέρους μελετητών, πυρηνικά ή και περιφερειακά, οι αναγνώστες και οι αναγνώστριες θα κατασκευάσουν, θα επεκτείνουν ή και θα αποδομήσουν παρόντα σχήματα σκέψης προς άλλα, πιο ευέλικτα, πιο εύχρηστα, πιο βιώσιμα, πιο αειφορικά. Εξάλλου, η αληθινή, νομίζουμε, δεξιότητα κάθε κειμένου, κάθε βιβλίου, βρίσκεται στις προεκτάσεις του και, γιατί όχι, στις αποδομήσεις του.

Σόνια Κανελλάκη
Κατερίνα Μαριδάκη-Κασσωτάκη
Βασίλης Παπαβασιλείου

Βιογραφικά επιμελητών έκδοσης

Σόνια Κανελλάκη

Επίκουρος καθηγήτρια Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Σπουδές

- Πτυχίο Ψυχολογίας από το Πανεπιστήμιο Paris VII, Τμήμα Ψυχολογίας
- Μεταπτυχιακό Δίπλωμα (D.E.A) με ειδίκευση στις Γνωστικές Διεργασίες, Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Paris VII και Paris V
- Διδακτορικό Δίπλωμα στις Γνωστικές Διεργασίες, Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Paris VII

Ενδεικτικές δημοσιεύσεις

- Sakalaki, M., Kanellaki, S., Richardson, K. (2009). It is manipulators externality paradoxical ? The relation ship between Machiavelism. Economic opportunism and Economic Locus of Control. *Journal of Applied Social Psychology*, 39, 11, 2591-2603.
- Κανελλάκη, Σ. (2004). *Γνωστικές διεργασίες: επίλυση προβλημάτων και λήψη απόφασης*. Αθήνα: Ατραπός, σ. 222.
- Κανελλάκη, Σ. (2002). Ανάπτυξη μνημονικών διεργασιών – Αμνησίες στα παιδιά και στους ενήλικες. Στο *Εκπαιδευτική Οικογενειακή και Πολιτική Ψυχοπαθολογία* (Τόμος Α, σσ. 236-252). Αθήνα: Ατραπός.
- Κανελλάκη, Σ. (2000). *Henri Wallon. Μια θεωρία για την ανάπτυξη του ατόμου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 222.
- Κανελλάκη, Σ. (1999). Δυσκολίες επίλυσης ισόμορφων προβλημάτων. Στο *Η Ψυχολογία στο σταυροδρόμι των Επιστημών του Ανθρώπου και της Κοινωνίας* (σσ. 165-183). Αθήνα :Καστανιώτη.
- Kanellaki, S. & Richard, J.F. (1997). Planification et representation d'action chez l'enfant. *Archives de Psychologie*, 65, 51-81.
- Richard, J.F. & Kanellaki, S. (1996). La planification et la programmation d'action chez l'enfant. *Sciences Cognitives. Individus et Societes* (σσ. 51-56).

Κατερίνα Μαριδάκη-Κασσωτάκη

Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Αντιπρύτανης Χαροκόπειου Πανεπιστημίου

Σπουδές

- 1988: Πτυχίο Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, κατεύθυνση Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
- 1989: Μεταπτυχιακό Δίπλωμα επιπέδου Masters (MSc) στις Μεθόδους Έρευνας στην Ψυχολογία, Πανεπιστήμιο Reading, Αγγλία
- 1993: Διδακτορικό Δίπλωμα (Ph.D) στην Ψυχολογία, Πανεπιστήμιο Lancaster, Αγγλία

Ενδεικτικές δημοσιεύσεις

- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ. (2004). *Σύγχρονες απόψεις για τη σκέψη του παιδιού*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ., & Ράλλη, Μ. (2004). Προσαρμογή και στάθμιση στην ελληνική πραγματικότητα της Κλίμακας Δεξιοτήτων για Παιδιά ηλικίας 5-6 ετών. *Επιστήμες Αγωγής*, 3, 35-42.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ., & Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2004). Η ανάπτυξη της ικανότητας κατανόησης συναισθημάτων και ο ρόλος της στη θεωρία του νου. *Επιστήμες Αγωγής*, 2, 20-29.
- Maridaki-Kassotaki, K., Lewis, C., & Freeman, N. (2003). Lexical choice can lead to problems: What do false belief tests tell us about Greek alternative verbs of agency? *Journal of Child Language*, 30, 1-20.
- Maridaki-Kassotaki, K. (2002). The relation between phonological memory skills and reading ability in Greek-speaking children: Practical applications. *European Journal of the Psychology of Education*, 1, 63-73.
- Maridaki-Kassotaki, K. (2000). Understanding fatherhood in Greece: How involved are Greek fathers in the care of their young children? *Psicologia: Teoria e Pesquisa*, 16 (3), 49-56.
- Maridaki-Kassotaki, K. & N. Freeman (2000). Concepts of pictures on display. *Empirical Studies of the Arts*, 18 (2), 151-158.
- Maridaki-Kassotaki, K. (1997). Are rating-based procedures reliable for derivation of typicality judgments from children? *Behavior Research Methods, Instruments, and Computers*, 29(3), 376-385.

Βασίλης Παπαβασιλείου

- Διδάσκων του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Αιγαίου
- Διδάκτορας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου
- Απόφοιτος Μεταπτυχιακού Τμήματος «Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Αιγαίου
- Εκπαιδευτικός

Ενδεικτικές δημοσιεύσεις - συνέδρια

- Φώκιαλη, Π., Μουστάκας, Λ., Παπαβασιλείου, Β., Παπαδομαρκάκης, Ι., Τσαγρής Φ., Φιλιππάκη, Κ., Χαντζιάρ, Θ. (2005). Εμπειρική έρευνα για τη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης: Η περίπτωση των μαθητών των Λυκείων της Ρόδου. Στο Μ. Καϊλα, Ε. Θεοδωροπούλου, Δ. Αναστασίου, Γ. Ξανθάκου & Ν. Αναστασάτος (επιμ.). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ερευνητικά Δεδομένα και Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός* (σσ. 99-113). Αθήνα: Ατραπός.
- Παπαβασιλείου, Β., Καϊλα, Μ., Θεοδωροπούλου, Ε., Αναστασάτος, Ν., Μουστάκας, Λ. (2006). Παρουσίαση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» του ΤΕΠΑΕΣ Πανεπιστημίου Αιγαίου. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 2, 91-103.
- Papavasileiou, V. & Hatzidiakos, D. (2007). Interthematic approach of plants and phytonym toponyms of Rhodes. Εισήγηση στο 4th Word Environmental Education Congress, Durban.
- Λιαράκου, Γ., Μουστάκας, Λ., Παπαβασιλείου, Β., Παπαδομαρκάκης, Ι., & Χαντζιάρ, Θ. (2007, 9, 10 και 11 Νοεμβρίου). «Ενέργεια - περιβαλλοντική ρύπανση» με την τεχνική της χαρτογράφησης εννοιών. Εισήγηση στο 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της ΠΕΕΚΠΕ, Αθήνα.
- Hatzidiakos, D. & Papavasileiou, V. (2009, 10-12 May). The Contribution of Environmental Education Centres in Improving Environmental Literacy. ISSC World Social Science Forum, Bergen, Norway.
- Papavasileiou, V., Xanthacou, P., Hatzidiakos, D., Papadomarkakis, I., Matzanos, D., Konsolas, M., & Mironaki, A. (2009, May 10-14). Biodiversity - endangered species on the island of Rhodes (Greece). 5th World Environmental Education Congress, Montreal, Canada.
- Matzanos, D., Stamatis P., Papadomarkakis, I., Basetas, K., Simina, V. Papavasileiou, V. (2009, May 10-14). Students' knowledge and attitudes towards the environment in the Greek Primary School: the implementation of an Environmental Education programme of through project-based method. 5th World Environmental Education Congress, Montreal, Canada.
- Hatzidiakos, D., Ganatsios, A., & Papavasileiou V. (2009). The importance of environmental literacy through an interdisciplinary approach to education. *Journal of Environmental Protection and Ecology*, 10 (2), 590-598.